

KONFERENCJA W BARCELONIE WYZNACZA NOWY ETAP W POLITYCE ŚRÓDZIEMNOMORSKIEJ UNII

W obliczu przemian na arenie międzynarodowej, jakie nastąpiły na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, Unia Europejska zdecydowała się na zmianę swojego stanowiska wobec państw basenu Morza Śródziemnego.¹ Stąd też kolejne posiedzenia Rady Europejskiej owocowały w szereg nowych projektów dotyczących południowych sąsiadów Unii.

Propozycję **Nowej Polityki Śródziemnomorskiej** przygotowaną przez Komisję Rada Europejska zaakceptowała w grudniu 1990 roku². **Podstawowym celem tej polityki było z jednej strony - wzmocnienie dotychczasowych wysiłków Unii na rzecz wspierania państw śródziemnomorskich, a z drugiej strony - wprowadzenie nowych środków i form współpracy, umożliwiającą kontynuowanie zapoczątkowanych w tych krajach reform strukturalnych.**

¹ O ewolucji polityki śródziemnomorskiej WE do końca lat 80-tych była mowa w Biuletynie nr 11/95.

² Por. Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Strengthening the Mediterranean Policy of the European Union: Establishing a Euro-Mediterranean Partnership, COM(94) 427 final, Brussels, 19.10.1994.

Nakreślono wtedy kilka zadań, które złożyły się na ramy późniejszej polityki UE wobec państw basenu Morza Śródziemnego³. Do najważniejszych z nich należą:

- restrukturyzacja gospodarki państw śródziemnomorskich;
- zwiększenie napływu inwestycji wspólnotowych do tego regionu;
- zwiększenie pomocy finansowej Unii Europejskiej;
- szersze otwarcie rynków państw członkowskich UE dla towarów pochodzących z krajów śródziemnomorskich;
- bliższa współpraca przy tworzeniu wspólnych rynków;
- stworzenie podstaw dialogu politycznego.

W swoich raportach dotyczących stosunków między Unią a krajami Maghrebu i Mashreku⁴ Komisja zaproponowała silniejsze powiązanie wymienionych regionów z państwami europejskimi. Obecnie można już zaobserwować pewne rezultaty prowadzonych negocjacji z niektórymi z powyższych państw w postaci zawieranych umów stowarzyszeniowych np. z Marokiem, Tunezją i Izraelem. Uwzględniają one cztery płaszczyzny wzajemnych stosunków: dialog polityczny, wolny handel artykułami przemysłowymi, współpracę gospodarczą, socjalną i w dziedzinie kultury, a także wsparcie finansowe.

Oprócz aspektów ekonomicznych brane są również pod uwagę problemy związane z konfliktami etnicznymi, religijnymi i narodowościowymi. Zainteresowanie Unii tymi sprawami znalazło wyraz w deklaracjach składanych podczas kolejnych konferencji Rady Europejskiej. We wrześniu 1993 r. Komisja opracowała raport na temat sytuacji politycznej i możliwości stabilizacji pokojowej na Bliskim Wschodzie⁵. Podstawowe wnioski płynące z raportu dotyczyły potrzeby wsparcia programu Autonomii Palestyńskiej oraz zintensyfikowania współpracy bilateralnej w regionie między poszczególnymi państwami arabskimi z jednej strony, a Izraelem z drugiej.

Konferencja na Korfu⁶ w połowie 1994 r. wniosła w powyższym kontekście dość istotne elementy do polityki Unii wobec państw basenu Morza Śródziem-

nego. Z pewnością obecne konflikty zbrojne w dużym stopniu wpływają na wszelkie decyzje UE ws. wspólnej polityki zagranicznej i obronnej. Unia Europejska zdecydowanie woli zapobiegać takim konfliktom niż je później rozwiązywać. Dlatego też, tak ważne jest stworzenie pokojowego obszaru wokół Morza Śródziemnego, mając szczególnie na uwadze dotychczasowe problemy, poczynając od terroryzmu libańskiego i mafii włoskiej przez walki religijne w Izraelu i Zachodniej Strefie Gazy, aż po nieprzestrzeganie praw człowieka w Turcji i konflikt turecko-grecki o kontrolę nad Cyprzem (czy raczej złożami ropośnymi w tym rejonie⁷).

Spotkanie szefów Dwunastki na Korfu pozwoliło również określić podstawowe cele, jakie Unia Europejska wyznaczyła sobie w stosunkach z państwami basenu Morza Śródziemnego. Gwarancja pokoju, przestrzegania praw człowieka i stabilność regionu śródziemnomorskiego stały się najważniejszymi punktami wyjścia dla przyszłej, owocnej współpracy i dynamicznego rozwoju gospodarczego tych państw. Rada Europejska zaleciła również ściślejszą współpracę w obrębie tego regionu, której skutkiem mogłyby być: przyspieszony rozwój gospodarczy, poprawa warunków życia społeczeństwa oraz efektywniejsze wykorzystanie możliwości współpracy z Unią.

Uczestnicy kolejnej konferencji Rady Europejskiej w Essen⁸ potwierdzili ponownie dążenie Unii do budowania i utrzymywania w Europie pokoju i stabilności politycznej. Z tego też powodu, tak ważne stało się opracowanie szczegółowej koncepcji współpracy z państwami śródziemnomorskimi. Konferencja w Essen zaowocowała przyjęciem raportu Komisji przygotowanego na potrzeby Rady Europejskiej w sprawie przyszłej polityki śródziemnomorskiej⁹. Aby "zbilansować" szczególne zainteresowanie Wspólnoty państwami basenu Morza Śródziemnego przedstawiciele państw członkowskich podkreślili również potrzebę stworzenia dobrych kontaktów ze wszystkimi sąsiadami Unii, w tym z krajami Europy Środkowo-Wschodniej.

Następny szczyt Unii Europejskiej w Cannes w czerwcu 1995 r. stał się przełomowy zarówno dla wspomnianych państw Europy Środkowo-Wschodniej (zaprezentowano Białą Księgę w sprawie rynku wewnętrznego), jak też dla krajów śródziemnomorskich (wytyczne dla Deklaracji Euro-Śródziemnomorskiej). W przypadku drugiej grupy sąsiadów, Rada Europejska

³ J. Redmond: *The Next Mediterranean Enlargement of the European Community: Turkey, Cyprus and Malta?*, University of Birmingham, Dartmouth 1993, s. 7.

⁴ Por. Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Relations with Maghreb, SEC (92) 40 final, Brussels, 30.04.1992. Relations with Mashreq, COM (93) 375 final, Brussels, 1.08.1993.

⁵ Commission of the European Communities, Report from the Commission to the Council and the European Parliament on EC support for the Middle East peace process, COM (93) 458 final, Brussels, 29.09.1993.

⁶ Corfu European Council, Conclusions of the Presidency, Common foreign and security policy, Relations with Mediterranean countries, "Bulletin of the European Communities" nr 6, 1994.

⁷ Por. A.A. Ambroziak: *Aspiracje integracyjne państw śródziemnomorskich - Cypr*, "Biuletyn Informacyjny - Wspólnoty Europejskie" nr 4/95, s. 8-12.

⁸ Essen European Council, Conclusions of the Presidency, The European Union's external relations, Mediterranean policy, "Bulletin of the European Communities" nr 12, 1994.

⁹ Commission report for the European Council in Essen concerning the future Mediterranean Policy, Essen European Council, Conclusions of the Presidency, "Bulletin of the European Communities" nr 12, 1994.

podjęła decyzję o zorganizowaniu specjalnej Konferencji Euro-Śródziemnomorskiej, w której mieli uczestniczyć przedstawiciele Unii i dwunastu państw basenu Morza Śródziemnego.

Rezultaty Konferencji Euro-Śródziemnomorskiej

Konferencja Euro-Śródziemnomorska, która odbyła się w dniach 27-28 listopada 1995 r. w Barcelonie (podczas hiszpańskiego przewodnictwa w UE), była spotkaniem ministrów spraw zagranicznych piętnastu państw Unii Europejskiej z przedstawicielami dwunastu krajów Morza Śródziemnego, tj. Maroka, Algierii, Libanu, Tunezji, Egiptu, Izraela, Autonomii Palestyńskiej, Jordanii, Syrii, Turcji, Cypru i Malty. Z wykluczonej ze wspólnoty międzynarodowej Libii stawili się tylko delegaci z organizacji pozarządowych, natomiast ze względu na wojnę w Bośni nie zaproszono również państw bałkańskich. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej nie uczestniczyły w tym spotkaniu, gdyż stwierdzono, iż jest to jedyne miejsce, gdzie państwa śródziemnomorskie będą mogły wspólnie i "samotnie" przedyskutować wewnątrzregionalne problemy.

Uczestnicy tej konferencji zatwierdzili ostatecznie Deklarację Barcelońską¹⁰, stwarzającą podstawy Partnerstwa Euro-Śródziemnomorskiego w wielu dziedzinach ekonomiczno-społeczno-kulturowych. Deklaracja ta została zaakceptowana przez Radę Europejską w trakcie spotkania w Madrycie w dniach 14-15 grudnia 1995 r. Dokument obejmuje trzy grupy tematyczne:

- gwarancję stabilności politycznej;
 - tworzenie sprawnego gospodarczo obszaru;
 - wspomaganie inicjatyw kulturalno-społecznych.
- Efektom Partnerstwa Euro-Śródziemnomorskiego (*Euro-Mediterranean Partnership*) ma być powstanie regionu wolnego od konfliktów politycznych i problemów ekonomiczno-społecznych. Celem wspólnych działań Unii Europejskiej i państw basenu Morza Śródziemnego - jak określają politycy zachodnioeuropejscy - powinno być "zahamowanie eksportu destabilizacji do Europy Zachodniej". Komisja Europejska uważa, że współpraca ekonomiczna z krajami śródziemnomorskimi jest najlepszym sposobem walki z terroryzmem, fundamentalizmem islamskim i niekontrolowaną migracją z północnej Afryki do południowej Europy.

Partnerstwo w Polityce Bezpieczeństwa: utworzenie wspólnego obszaru stabilności politycznej

Obecna sytuacja ekonomiczna w regionie śródziemnomorskim jest źródłem wielu niepokojów i konfliktów

¹⁰ Barcelona Declaration adopted at the Euro-Mediterranean Conference (27-28 November 1995) - Final version.

tów zarówno politycznych, jak i narodowościowo-religijnych. Zmasowane migracje, fundamentalizm ekstremistyczny, terroryzm, handel narkotykami oraz zorganizowana przestępczość to poważne zjawiska, mające wpływ nie tylko na niestabilność państw Morza Śródziemnego, ale również negatywnie wpływające na kontakty z Unią Europejską. Likwidacja tych patologii społecznych będzie więc korzystna nie tylko dla Europy Południowej, ale dla całego kontynentu. Wspólnota promuje zatem kontakty i współpracę dobrosąsiedzką między państwami śródziemnomorskimi, a także między członkami Unii i krajami stowarzyszonymi. Współpraca ta, według założeń, powinna opierać się na przestrzeganiu podstawowych praw człowieka, zasad demokracji oraz obowiązujących praw uniwersalnych.

W aspekcie bezpieczeństwa Unia Europejska obawia się przede wszystkim rozprzestrzeniania przez niektóre państwa broni niekonwencjonalnej. Biorąc pod uwagę proces pokojowego rozwiązywania konfliktu na Bliskim Wschodzie Wspólnota zadeklarowała się przekonać poszczególne państwa basenu Morza Śródziemnego do rezygnacji z posiadania broni niekonwencjonalnej.

Na podstawie wyżej wymienionych założeń zdecydowano się określić szereg celów, które powinny zostać osiągnięte w ramach realizacji postanowień Deklaracji Barcelońskiej. Są to:

- zagwarantowanie przestrzegania Karty Narodów Zjednoczonych i Deklaracji Praw Człowieka, co będzie wynikiem wprowadzenia do ustawodawstwa wewnętrznego poszczególnych państw odpowiednich aktów prawnych;
- rozwinięcie zasad demokratycznego systemu politycznego z uwzględnieniem odrębności narodów i możliwości dla każdego państwa ustalania własnej drogi rozwoju systemu politycznego, socjokulturowego, ekonomicznego itp.;
- przestrzeganie praw człowieka oraz fundamentalnych swobód, ze szczególnym uwzględnieniem wolności słowa, myśli, religii, języka, zrzeszania się w celach pokojowych, a także niedyskryminowania z powodu rasy, narodowości, języka, religii i płci;
- stworzenie płaszczyzny dialogu i wymiany informacji między stronami Deklaracji na temat praw człowieka, fundamentalnych swobód, rasizmu oraz ksenofobii;
- respektowanie systemu pluralistycznego we wszystkich dziedzinach socjo-politycznych, ze wskazaniem na edukację w zakresie tolerancji między różnymi grupami narodowościowymi;
- zachowanie pełnej suwerenności wszystkich państw w ramach poszanowania międzynarodowego prawa publicznego;
- nieinterweniowanie w sposób pośredni czy bezpośredni w sprawy wewnętrzne innych państw;
- respektowanie terytorialnej niezależności wszystkich krajów;
- wzmocnienie współpracy w walce z terroryzmem;

- walka ze zorganizowaną przestępczością, w tym z handlem narkotykami;
- promowanie bezpieczeństwa regionalnego, poprzez ratyfikowanie postanowień o nierozprzestrzenianiu broni atomowej, chemicznej i biologicznej aż po ustanowienie obszaru wolnego od broni (*weapons free zones*);
- redukcja konwencjonalnej broni w celu osiągnięcia jednakowego poziomu uzbrojenia;
- promowanie projektów sprzyjających dobrosąsiedztwu;

Partnerstwo Ekonomiczno-Finansowe: utworzenie obszaru dobrobytu

Unia Europejska nie chce współpracować z krajami śródziemnomorskimi wyłącznie na bazie dialogu politycznego. Wydaje się, iż współpraca ekonomiczna zapewni stały i dynamiczny wpływ państw europejskich nie tylko na rozwój gospodarczy, ale także stabilność polityczną omawianego regionu. W planie tym nie bierze się pod uwagę Turcji, która od 1996 r. utworzyła wspólnie z Piętnastką unię celną oraz Cypru i Malty, państw stojących u progu negocjacji w sprawie członkostwa w Unii Europejskiej. W Euro-Śródziemnomorskim Obszarze Gospodarczym znalazłyby się więc, obok państw członkowskich Unii, 3 państwa Maghrebu, 5 krajów Bliskiego Wschodu oraz Libia.

Rozwój Euro-Śródziemnomorskiego Obszaru Gospodarczego ma być stymulowany na dwóch płaszczyznach. Zakłada się po pierwsze - integrację regionalną na bazie wymiany handlowej w obrębie basenu Morza Śródziemnego, po drugie - intensyfikację współpracy między całym regionem a Unią Europejską. Podstawą tych działań mają być postanowienia Rundy Urugwajskiej GATT.

Forma kontaktów wewnątrz tego obszaru, jak również na zewnątrz, będzie z pewnością wzorowana na Europejskim Obszarze Gospodarczym (*European Economic Area*)¹¹, jednak jej ostateczny wizerunek będzie miał charakter **Partnerstwa Ekonomicznego i Finansowego**. Nasuwa się jednak wątpliwość, czy jest to tylko "przedsionek" dla państw zainteresowanych członkostwem w Unii, czy już ostateczne stadium integracyjne państw na południu Europy i północy Afryki. Wydaje się, iż wygrała koncepcja budowy stałego obszaru gospodarczego. Podczas konferencji w Essen, przedstawiciele państw członkowskich wspomnieli, iż omawiany Euro-Śródziemnomorski Obszar Gospodarczy ma być nowoczesnym regionem na miarę następnego stulecia. Uczestnicy Konferencji Barcelońskiej zgodzili się

więc na powołanie Partnerstwa Ekonomicznego i Finansowego, którego podstawą ma być:

- strefa wolnego handlu;
- współpraca ekonomiczna;
- wzrost kwot i efektywności pomocy finansowej UE.

Strefa wolnego handlu zostanie utworzona na podstawie nowych Euro-Śródziemnomorskich Porozumień (*Euro-Mediterranean Agreements*), a także wewnątrzwspólnotowych uzgodnień. **Końcową datą dla tych przedsięwzięć ma być rok 2010**, co zapewni pełne wdrożenie i respektowanie postanowień Światowej Organizacji Handlu. W związku z tym wszelkie ograniczenia taryfowe i pozataryfowe będą likwidowane w drodze negocjacji. Zostaną nimi objęte przede wszystkim artykuły rolne i usługi. Zdecydowano zatem, iż strefa wolnego handlu powstanie w wyniku:

- przyjęcia środków wymaganych ze względu na specyfikę niektórych aspektów handlowych: reguł pochodzenia towarów, certyfikatów, zasad ochrony własności intelektualnej, praw własności przemysłowej oraz konkurencji;
- rozwoju polityk opartych na zasadach rynkowych oraz integracji gospodarek poszczególnych państw;
- dostosowania struktur ekonomicznych i socjalnych promujących szczególnie sektor prywatny;
- promocji mechanizmów transferu technologii.
- **Współpraca gospodarcza** będzie rozwijana według postanowień Deklaracji Barcelońskiej z uwzględnieniem następujących elementów:
- rozwój gospodarczy musi być oparty na wewnętrznych oszczędnościach, inwestycjach oraz bezpośrednich inwestycjach zagranicznych. Stąd też niezbędne jest kształtowanie właściwych warunków dla inwestycji, dzięki którym może nastąpić transfer technologii, a także wzrost produkcji i eksportu;
- ważnym czynnikiem jest integracja regionalna, której efektem może być wolna wymiana towarowa między poszczególnymi krajami;
- konieczna jest współpraca między przedsiębiorstwami przemysłowymi, dzięki której możliwa jest intensyfikacja produkcji oraz modernizacja firm. Ze strony władz niezbędne jest przygotowanie odpowiednich ram instytucjonalnych i prawnych dla takiej działalności gospodarczej, jak również określenie szczegółowego planu wdrażania programu SME - dla małych i średnich przedsiębiorstw;
- ważnym problemem staje się zanieczyszczenie środowiska naturalnego, które może ulec zwiększeniu w przypadku nieprzemysłanego rozwoju przemysłu. Stąd też postanowiono przygotować programy ochrony środowiska krótko- i średnioterminowe. Międzypaństwowa współpraca w tej dziedzinie wymaga jednak większych nakładów finansowych oraz technologicznych;
- ze względu na dotychczasową pozycję kobiet w postanowieniach Konferencji Barcelońskiej podkreśla

¹¹ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Strengthening the Mediterranean Policy of the European Union: Establishing a Euro-Mediterranean Partnership, COM(94) 427 final, Brussels, 19 10.1994.

